

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC
SOLUTIONS

TA'LIM SIFATI KO'RSATKICHLARI VA TADBIRKORLIK
FAOLLIGI O'RTASIDAGI BOG'LIQLIKLARNI ANIQLASHNING
EKONOMETRIK TAHLILI

Raxmanov Raxmanbergan Abdullaevich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti mustaqil tadqiqotchisi.

r.raxmanov@tsue.uz

Dolzarblik. Ta'lim sifati va tadbirkorlik faolligi o'rtasidagi bog'liqlikni sifat jihatdan tan olish yetarli emas - mintaqaviy siyosatni ilmiy asoslash uchun bu bog'liqlikni miqdoriy, statistik jihatdan ishonchli usullar bilan isbotlash zarur. Orolbo'yi mintaqasida oliy ta'lim qamrovining ikki baravarga yaqin o'sishiga qaramay yoshlar tadbirkorlik faolligining sust o'sishi bu bog'liqlikning avtomatik emasligini ko'rsatib, uni ekonometrik jihatdan chuqur o'rganishni dolzarb vazifaga aylantiradi.

Muammo. Mavjud tadqiqotlarda ta'lim va tadbirkorlik o'rtasidagi bog'liqlik ko'pincha yagona, kichik hajmli statistik ma'lumotlar asosida baholanadi, bu esa natijalarning ishonchliligini pasaytiradi; rasmiy mintaqaviy statistika hajmining cheklanganligi sababli ko'p faktorli regressiya modellarini qurishda multikollinearlik muammosi yuzaga keladi; shuningdek, ta'lim sifatining tadbirkorlikka ta'sirini faqat statistik ma'lumotlar emas, balki bevosita yoshlarning o'zidan olingan individual dalillar bilan tasdiqlash metodologiyasi yetarli darajada qo'llanilmagan.

Maqsad. Ushbu tadqiqotning maqsadi Orolbo'yi mintaqasida ta'lim sifati ko'rsatkichlari va yoshlar tadbirkorlik faolligi o'rtasidagi bog'liqlikni makro va mikro darajadagi ekonometrik tahlil orqali miqdoriy isbotlash hamda bog'liqlikning kuchi va yo'nalishini aniqlashdan iboratdir.

Tadqiqot natijalari. Birinchidan, ishonchlilikni oshirish maqsadida ikki darajali (triangulyatsiya) tahlil qo'llanildi: rasmiy statistikaga asoslangan makro daraja ($n=9$, 2021–2025) va muallif o'tkazgan keng qamrovli ijtimoiy so'rovnoma asosidagi mikro daraja ($n=433$).

Ikkinchidan, makro darajadagi Pearson korrelyatsiyasi tahlili shuni ko'rsatdiki, integratsiya koeffitsienti bilan tadbirkorlik konversiyasi o'rtasida kuchli va statistik ahamiyatli bog'liqlik mavjud ($r=0,843$; $p=0,017$); biroq oliy ta'lim qamrovi va moliyalashtirish o'zaro kuchli korrelyatsiyaga ega bo'lgani sababli (multikollinearlik), ularning mustaqil ta'sirini makro darajada ajratib bo'lmadi - bu keng tanlanmali mikro tahlil zarurligini asosladi.

Uchinchidan, mikro darajadagi ko'p faktorli regressiya modeli ($Y = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \dots + \beta_5 Z + \varepsilon$) statistik jihatdan yuqori ishonchli natija berdi ($R^2=0,179$; $F=18,59$; $p<0,001$): besh omil birgalikda yoshlar tadbirkorlik moyilligidagi farqlanishning 17,9 foizini izohladi.

To'rtinchidan, standartlashtirilgan regressiya koeffitsientlari tahlili eng kuchli nisbiy ta'sirni moliyaviy qo'llab-quvvatlash ($\beta^*=0,244$; $p<0,001$), undan keyin ekologik bosim

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

($\beta^*=0,164$; $p=0,001$) va tadbirkorlikka tayyorlovchi ta'lim qamrovi ($\beta^*=0,121$; $p=0,009$) omillariga tegishli ekanligini ko'rsatdi; amaliy ta'lim ulushining shunchaki mavjudligi esa statistik jihatdan ahamiyatsiz chiqdi ($\beta^*=0,009$; $p=0,853$).

Beshinchidan, ekologik bosim bilan tadbirkorlik moyilligi o'rtasida kutilmagan musbat bog'liqlik aniqlandi ($r=+0,269$; $p<0,01$); tahlil shuni ko'rsatdiki, eng yuqori ekologik bosimni his qilgan respondentlarning 76,3 foizi buni to'siq emas, balki yashil tadbirkorlik imkoniyati sifatida idrok etadi - bu natija ekologik omilning ikki yoqlama tabiatini ekonometrik jihatdan tasdiqladi.

Uslubiy tavsiyalar.

Birinchi yo'nalish - mintaqaviy siyosat qarorlarini faqat makro statistikaga emas, balki keng qamrovli ijtimoiy so'rovnoma natijalariga ham tayangan holda qabul qilish, bu multikollinearlik cheklovini bartaraf etadi.

Ikkinchi yo'nalish - moliyaviy qo'llab-quvvatlash dasturlarini ta'lim sifatini oshirish choralari bilan uyg'unlashtirilgan holda joriy etish, chunki bu ikki omil birgalikda eng kuchli ta'sirga ega.

Uchinchi yo'nalish - amaliy ta'limni shunchaki mavjud qilish emas, balki uni institutsional jihatdan tizimli va tadbirkorlik amaliyoti bilan uzviy bog'langan holda tashkil etish, aks holda uning statistik ta'siri sezilmaydi.

To'rtinchi yo'nalish - ekologik inqiroz omilini mintaqaviy dasturlarda to'siq emas, balki yashil tadbirkorlikni rag'batlantiruvchi resurs sifatida hisobga olish.

Beshinchi yo'nalish - ekonometrik tahlil natijalarini muntazam yangilab borish uchun mintaqaviy monitoring va takroriy so'rovnoma tizimini institutsionalizatsiya qilish.

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ta'lim sifati ko'rsatkichlari va yoshlar tadbirkorlik faolligi o'rtasidagi bog'liqlik statistik jihatdan ishonchli tasdiqlangan bo'lib, bu bog'liqlik chiziqli emas - u moliyaviy qo'llab-quvvatlash va institutsional integratsiya bilan birgalikda ishlaganda kuchayadi. Qo'llanilgan ikki darajali ekonometrik yondashuv mintaqaviy tadqiqotlar uchun metodologik namuna bo'lib xizmat qiladi va olingan miqdoriy dalillar yoshlar tadbirkorligini rivojlantirish siyosatini ilmiy asoslash imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Greene W.H. Econometric Analysis, 8th ed. – Pearson, 2019.
2. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. SDMX ochiq ma'lumotlar portali [Elektron resurs]. – URL: <https://stat.uz> (murojaat qilingan sana: 2026.07.04).
3. Qoraqalpog'iston Respublikasi Statistika boshqarmasi [Elektron resurs]. – URL: <https://qrstat.uz>.
4. Xorazm viloyati Statistika boshqarmasi [Elektron resurs]. – URL: <https://xorazmstat.uz>.

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC
SOLUTIONS

5. Global Entrepreneurship Monitor (GEM). Tadbirkorlik motivatsiyasi va erta bosqich tadbirkorlik faolligi (TEA) metodologiyasi [Elektron resurs]. – URL: <https://gemconsortium.org> (murojaat qilingan sana: 2026.07.04).

6. Isenberg D.J. How to Start an Entrepreneurial Revolution // Harvard Business Review. – 2010. – Vol. 88, №6. – P. 40–50.

